

Audierea publica „Votul electronic sau votul prin corespondenta”

- raport sinteza -

Sumarul raportului.

Majoritatea cetatenilor si a reprezentantilor societatii civile, inclusiv din diaspora, care s-au exprimat in procedura audierii publice, doresc imbunatatirea sistemului de vot actual, prin adaugarea alternativelor de vot la distanta, fie de tip electronic, fie prin corespondenta. Prioritatile majore insa sunt realizarea Registrului Unic Electoral si realizarea unei harti a comunitatilor de romani cu drept de vot oriunde s-ar afla, cu postarea publica a acesteia. Cetatenii considera ca aceste prioritati ar trebui sa revina Autoritatii Electorale Permanente, ei fiind dispusi sa contribuie in realizarea acesteia propunand solutii fezabile. In general, Autoritatile Electorale Permanente i se cere sa isi asume mult mai multe sarcini, la nivelul Guvernului manifestandu-se mai putina incredere, asa cum reiese din raportul sinteza extins al audierii publice desfasurata pe data de 21 aprilie, la Bucuresti, la sediul Reprezentantei Comisiei Europene in Romania, Sala Titulescu.

Audierea publica a inregistrat un ecou atat la scara nationala cat si in comunitatile de romani din diaspora. Pana la termenul limita de depunere a opiniilor scrise, din 19.04.2015, au fost inregistrate la secretariatul tehnic al audierii publice un numar de 127 de depozitii scrise. Un numar de 94 de depozitii inregistrate provin de la cetateni (58 depozitii), organizatii ale societatii civile (35 depozitii) si 1 depozitie de la membru de partid autosuspendat (PNL), de pe intreg teritoriul Romaniei, acoperind toate cele 8 regiuni administrative de dezvoltare. Distributia regionala a acestora este urmatoarea: Vest – 12 depozitii, Nord Vest – 18 depozitii, Centru – 20 depozitii, Nord Est – 6 depozitii, Sud Vest – 3 depozitii, Sud – 8 depozitii, Sud Est – 4 depozitii, Bucuresti/Ilfov – 23 depozitii.

Un numar de 25 de depozitii provin de la cetateni romani (12 depozitii) si organizatii ale societatii civile romanesti (13 depozitii) care se afla in afara teritoriului Romaniei. S-au colectat astfel depozitii din: Australia – 1, Canada- 2, SUA – 1, Europa –21 (Belgia – 1, Franta – 1, Germania – 5, Islanda – 1, Italia – 3, United Kingdom – 4, Olanda – 1, Spania – 2, , Suedia – 2, Ungaria – 1).

Concluziile Comisiei de Experti a Audierii Publice.

In urma analizarii depozitiilor colectate, membrii Comisiei de Experti extrag urmatoarele concluzii:

1. Majoritatea depozantilor sustin realizarea unui model de exercitare a dreptului constitutional de a vota care sa le asigure optarea pentru o versiune de vot securizata, confortabila, necostisitoare, debirocratizata si care sa ii garanteze unicitatea alegerii personale. In acest sens se sugereaza imbunatatirea sistemului de vot actual, cu modele de vot la distanta, fie de tip electronic fie prin corespondenta;
2. Se constata un echilibru intre depozitiile care prefera ca alternativa votul electronic sau votul prin corespondenta, cu o usoara debalansare in favoarea votului electronic;
3. Majoritatea depozitiilor dovedesc interes asupra subiectului si studiu bibliografic atat prin adaugarea de note bibliografice la cele deja puse la dispozitie de Comisia de Initiere cat si prin argumentarea pozitiiilor pe care le sustin;

4. Argumentarea depozitiilor colectate evidentiaza existenta unei experize latente consistenta in randul participantilor la acest proces de consultare publica, atat din perspectiva profesionala din domeniul IT (pro si contra votului electronic) cat si din perspectiva intelegeri procesului complex de organizare a alegerilor de orice tip;
5. Una din prioritatile principale ale Autoritatii Electorale Permanente este realizarea Registrului Unic al Electorilor, actualizat permanent si verificarea pe baza de CNP. Participantii propun implicarea cetatenilor cu drept de vot la realizarea acesteia, inasa cu costuri birocratice si adiacente acestora, minime pentru ei;
6. O alta prioritate a Autoritatii Electorale Permanente ar trebui sa fie realizarea unei harti a comunitatilor de romani cu drept de vot oriunde s-ar afla si postarea publica a acesteia pentru a avea optiunea de identificarea individuala a fiecarui votant;
7. Se solicita transparentizarea, depolitizarea si responsabilizarea Autoritatii Electorale Permanente, astfel incat cetatenii cu drept de vot sa castige increderea in autenticitatea rezultatelor electorale, ca optiune a lor;
8. Se solicita organizarea de centre locale ale Autoritatii Electorale Permanente la nivel local pentru asigurarea informarii cetatenilor cu privire la optiunile vot pe care le pot avea, procedurile pe care trebuie sa le indeplineasca si instruirea necesara, daca va fi cazul. Se propun alternativ infiintarea de call center-uri in acelasi scop;
9. Se solicita accesul la exercitarea votului, prin orice documente valide care evidentiaza CNP, precum si luarea in considerare a cartilor de identitate sau pasapoarte, chiar daca acestea sunt expirate, de putina vreme;
10. Eventualele metode alternative de vot la distanta trebuie sa aiba in vedere, solutii cu costuri minime pentru cetatenii cu drept de vot, mai ales a celor care domiciliaza in afara granitelor Romaniei;
11. In functie de predilectia inicatorilor de propuneri legislative catre un model mixt sau un model alternativ la distanta, se solicita realizarea unei arhitecturi initiale a respectivei optiuni, care sa fie supusa dezbaterilor publice cu cetatenii, pe o perioada de min 3 luni pana la max 6 luni;
12. Pentru castigarea increderii in reforma electorala cu privire la imbunatirea sistemului de exercitare a votului, participantii solicita infiintarea unei comisii mixte de expertiza care sa includa si profesioniști din societatea civila. Printre depozantii la audierea publica se regasesc specialisti IT pregatiti sa propuna arhitecturi, sa dezbata posibila realizare a modelului de vot electronic, pro si contra din perspectiva vulnerabilitatilor sale. Se regasesc totodata persoane care au castigat expertiza in modelul de vot prin coprespondenta si in dezvoltarea de proceduri de imbunatire a modelului de vot traditional, resurse ce pot fi utilizate de legiuitori;
13. Se evidentiaza pregnant necesitatea realizarii de campanii de informare pentru cetateni, asupra optiunilor de vot pe care le pot avea, a procedurilor pe care le au de indeplinit si detalierea riscurilor pe care le pot inregistra pentru un act de fraudare a alegerilor, a votului multiplu, etc.;
14. Se subliniaza necesitatea aplicarii tehnicilor de crestere a simtului civic, de educatie civica, de responsabilizare a cetateanului in a fi informat suficient in momentul exercitarii dreptului la vot.
15. Se solicita elaborarea de proceduri de sanctionare directa, rapida si imediata a celor care incalca procedurile de vot, fraudeaza, voteaza multiplu, etc. in defavoarea respectului si demnitatii umane.

Recomandarile Comisiei de Experti catre factorii de decizie.

In urma concluziilor extrase din analiza depozitiilor colectate, membrii Comisiei de Experti recomanda urmatoarele:

1. Realizarea unei metodologii simple, suplă si necostisitoare de implicare a cetatenilor pentru elaborarea Registrului Unic al Electorilor, ca prioritate imediata in coordonarea AEP;
2. Realizarea unei metodologii simple, suplă si necostisitoare de implicare a cetatenilor pentru elaborarea hartii comunitatilor de romani, oriunde s-ar afla, cu posibilitati de actualizare on line, la cererea cetatenilor, ca prioritate necesara in coordonarea AEP.
3. Identificarea pe cat posibil, a unui model unic de sistem de vot, indiferent de tipul de alegeri necesar pentru sistemul decizional din Romania. Consultarea publica cu partile interesate, inclusiv cetatenii romani oriunde s-ar afla, in faza de proiect a acestuia, cu asigurarea unui timp rezonabil pentru acest proces si a rezultatelor obtinute in urma acestuia.
4. Avand in vedere ca pana in prezent nu s-a decantat, intr-o acceptiune majoritara, un model concret de imbunatatire a sistemului de vot actual, se recomanda transparentizarea, prin mediatizare si postare pe site-ul propriu, a rezultatelor de documentare / cercetare (studii, analize de impact, analize cost – benefic), care vor sta la baza modelului de vot al autoritatii initatoare de modificari legislative in domeniu.
5. Avand in vedere ca majoritatea depozantilor sustin pe de-o parte, existenta sistemului de vot traditional in orice imbunatatire legislativa a sistemului de votare cu modele alternative la distanta, iar pe de alta parte poarta dezbateri consistente pe marginea riscurilor estimate ale modelului de vot electronic, se recomanda ameliorarea sistemului de vot prezent cu introducerea sectiunii de vot prin corespondenta, ca o solutie realista si fezabila in etapa imediat urmatoare pe care o traverseaza Romania.
6. Crearea unei comisii mixte de expertiza, deschisa profesionistilor din societatea civila care doresc sa contribuie si implicarea mediului academic de resort, pentru proiectarea unei arhitecturi viabile a modelului de vot predilect rezultat din studii/documentari, etc. Supunerea rezultatului obtinut, consultarilor publice a partilor interesate si a cetatenilor, pe o perioada de min 3 luni.
7. Implicarea cetatenilor si structurilor organizate ale societatii civile, care si-au demonstrat expertiza si preocuparea in domeniu, ca resurse utile in procesul de imbunatatire a sistemului de vot actual.
8. Supunerea consultarii publice largi, a fiecarui pas metodologic, in vederea atingerii unui grad ridicat de acceptiune a acestuia, a informarii cetatenilor asupra noilor proceduri de aplicare si a responsabilitatilor ce le revin.
9. Indiferent de modelul de vot ce se va adopta, se recomanda factorilor decidenti sa identifice si sa puna in practica metodele care ofera optiuni alternative, comode, putin costisitoare si care ofera respect si demnitate umana pentru cetateanul roman cu drept de vot, oriunde s-ar afla.

Comisia de Experti a Audierii Publice

Cadrul general al Audierii Publice.

*Guvernarea cu și pentru cetățeni presupune dialog și parteneriat între alegători și aleși, între membrii societății și cei chemați să gestioneze funcționarea acesteia. În democrațiile consolidate, un atare parteneriat se bazează pe transparență și responsabilitate. Prin *transparență*, autoritățile deschid actul guvernării către public. *Responsabilitatea cetățenilor* este de a valorifica aceste oportunități și de a se implica în elaborarea politicilor publice și a legilor, reprezentându-și activ interesele. Prin urmare, un dialog civic, social real și eficient poate da substanță democrației participative, atunci când se desfășoară în imediată vecinătate a deciziei publice, care este și va rămâne apanajul clasei politice.*

Alegerile prezidențiale, care au avut loc în toamna anului 2014, au evidențiat limitele sistemului tradițional de vot, prin prezența masivă la urne, pentru exprimarea opțiunii de vot a cetățenilor României. Amploarea nemulțumirilor înregistrate, criticile abundente față de organizarea defectuoasă a scrutinului electoral, demisiile oficialilor politici și efervescența cetățenilor români din diaspora, au scos la iveală nevoia ameliorării sistemului de vot în vigoare și/sau introducerea unor modalități alternative de exprimare a votului, care să asigure posibilitatea exercitării dreptului constituțional al românilor, de a-și decide aleșii, în condiții de demnitate și respect reciproc, oriunde s-ar afla.

Grupurile politice din România au exprimat diferite preferințe, unii au optat pentru introducerea votului prin corespondență, în timp ce alții au considerat că România este pregătită să utilizeze metoda votului electronic. Și unii și alții împreună cu categoriile lor de susținători au încercat să convingă publicul, că propunerea lor facilitează exprimarea votului de către cetățenii României, mult mai accesibil și cu costuri financiare de organizare mult mai reduse față de sistemul tradițional.

O sumedenie de organizații ale societății civile, think tank-uri și mass media au efectuat investigații, studii și cercetări asupra modalităților de vot alternative aplicate în alte țări, evidențiind experiențele acestora și soluțiile aplicate. S-au evidențiat rapoarte legate de votul electronic, explorări asupra modalității votului prin delegare, discuții asupra metodelor de vot anticipat pentru cetățenii interesați ce știu din timp că nu își pot exercita dreptul de a vota în ziua desemnată acestui scop, introducerea metodei de vot prin corespondență cu precădere pentru românii din diaspora. Sintetizarea experiențelor altor țări cu privire la metodele alternative de vot, soluțiile, îmbunătățirile sau revenirile la situațiile anterioare, cât și descrierea acestora pe larg, pot fi accesate la www.advocacy.ro, www.sar.org.ro www.romaniacurata.ro.

Pe aceste considerente, Societatea Academică din România și Academia de Advocacy, în calitate de Inițiatori ai audierii publice „Vot electronic sau vot prin corespondență” a propus tuturor celor interesați să contribuie, prin idei și soluții argumentate, la identificarea modelului celui mai potrivit de vot pentru români, care să le asigure acces egal și neîngrădit în a-și exercita dreptul constituțional de a-și alege pe cei ce le croiesc destinele publice, fie locale, naționale, internaționale. De asemenea, Inițiatorii au avut în vedere identificarea posibilelor obstacole ale modelelor de vot propuse, modul de depășire al acestora din perspectiva cetățenilor cu drept de vot precum și posibile noi atribuții sau intensificări de responsabilități ale Autorității Electorale Permanente, astfel încât procesul electoral să poată fi pus în practică în condiții de respect și demnitate.

Întrebarile propuse de Comisia de Inițiere a Audierii Publice (Alina Pipiddi Mungiu – președinte al Societății Academice din România, Radu Nicosevici – președinte al Academiei de Advocacy, Simona Popescu – coordonator al proiectului Alianța pentru România Curată), prin documentul „motivatie” al acesteia au fost:

1. Ce sistem electoral (tradițional, corespondență, electronic, mixt) vi se pare cel mai potrivit pentru electoratul din România prezenta? Argumentați.
2. Care sunt obstacolele pe care le identificați pentru sistemul de vot preferat de Dumneavoastră și cum considerați că ar putea fi depășite? Argumentați.
3. Ce ar trebui să aibă în vedere Autoritatea Electorală din România, pentru ca să vă puteți exercita dreptul constituțional de a vota, în condiții de respect și demnitate umană?

Alaturi de documentul cadru, motivatia audierii publice si chemarea la actiune, Initiatorii au pus la dispozitia cel interesati o bibliografie publica consistenta, pe baza careia participantii si-au putut formula depozitii informate si argumentate. Detalii asupra procedurii audierii publice, a regulamentului de participare, a bibliografiei, a altor elemente organizatorice precum si a depozitiilor scrise colectate, unele din acestea fiind sustinute si verbal in cadrul evenimentului de audiere publica „vot electronic sau vot prin corespondenta” din 21.aprilie 2015, se regasesc la www.advocacy.ro, www.sar.org.ro, www.romaniacurata.ro

Toate depozitiile colectate, in scris precum si sustinerile verbale ale acestora, sunt sintetizate in prezentul raport, de Comisia de Experti a Audierii Publice selectata de Initiatori. Personalitatile care au raspuns invitatiei Initiatorilor de a se implica in acest rol, sunt: Dacian CIOLOȘ - Fost Comisar European (2010-2014), Alexandru RADU - Profesor Universitar Doctor la Facultatea de Științe Politice, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București, Emil HUREZEANU - Analist politic, Silviu ROGOBETE - Conferențiar Universitar Doctor la Facultatea de Științe Politice, Universitatea de Vest din Timișoara, Corina DRAGOMIRESCU - Expert Audieri Publice, Academia de Advocacy.

Concluziile prezentului raport precum si recomandările pentru factorii de decizie sunt prezentate public, astazi, 7 mai 2015, in cadrul unei conferinte de presa. Acest rezultat va fi transmis, ulterior, tuturor participantilor, va fi postat, pentru publicul larg, pe pagina web a audierii publice (www.advocacy.ro, www.sar.org.ro, www.romaniacurata.ro) si va fi transmis decidentilor executivi si factorilor politici, cu atributii de decizie in acest domeniu.

Constatari statistice si consideratii generale, in baza depozitiilor colectate.

Audierea publica a inregistrat un ecou atat la scara nationala cat si in comunitatile de romani din diaspora. Pana la termenul limita de depunere a opiniilor scrise, din 19.04.2015 au fost inregistrate la secretariatul tehnic al audierii publice un numar de 127 de depozitii scrise. Un numar de 94 de depozitii inregistrate provin de la cetateni (58 depozitii), organizatii ale societatii civile (35 depozitii) si 1 depozitie de la membru de partid autosuspendat (PNL), de pe intreg teritoriul Romaniei, acoperind toate cele 8 regiuni administrative de dezvoltare. Distributia regionala a acestora este urmatoarea: Vest – 12 depozitii, Nord Vest – 18 depozitii, Centru – 20 depozitii, Nord Est – 6 depozitii, Sud Vest – 3 depozitii, Sud – 8 depozitii, Sud Est – 4 depozitii, Bucuresti/Ifov – 23 depozitii.

Un numar de 25 de depozitii provin de la cetateni romani (12 depozitii) si organizatii ale societatii civile romanesti (13 depozitii) care se afla in afara teritoriului Romaniei. S-au colectat astfel depozitii din: Australia – 1, Canada- 2, SUA – 1, Europa –21 (Belgia – 1, Franta – 1, Germania – 5, Islanda – 1, Italia – 3, United Kingdom – 4, Olanda – 1, Spania – 2, , Suedia – 2, Ungaria – 1).

Au mai fost inregistrate un numar de 8 depozitii scrise ale romanilor care nu au dorit sa isi declare domiciliul si alte date de identificare, in afara emailui de corespondenta.

27 de participanti din cei 127 implicati la acest proces de consultare, au decis sa isi sustina opinia si verbal in cadrul evenimentului. Dintre acestia, 17 persoane au fost prezente in sala iar 10 persoane si-au transmis inregistrarile video de max 2 minute, conform regulamentului audierii publice. Toate aceste sustineri verbale alaturi de depozitiile scrise se regasesc, spre vizualizare si audiere, pe site-ul evenimentului la www.advocacy.ro , in sectiunile depozitii scrise si depozitii verbale.

Constatările generale ale Comisiei de Experti, in urma analizarii tuturor depozitiilor colectate (scrise si verbale), sunt urmatoarele:

- Majoritatea depozitiilor colectate evidentiaza efortul de documentare al participantilor, atat din notele bibliografice puse la dispozitie de Initiatori cat si suport bibliografic suplimentar identificat in mod individual de unii dintre acestia. Argumentele prezentate sunt sustinute de suportul documentar, demonstrand intentia concreta a participantilor de a contribui activ pentru decantarea modelului optim de vot, potrivit tuturor romanilor, oriunde s-ar afla.

- Depozitiile colectate demonstrează preocupările participanților pentru îmbunătățirea modelului actual de votare, având ca obiectiv concret obținerea raporturilor de respect și demnitate umană, în relație cu autoritățile de resort, precum și ameliorarea posibilităților de exprimare a dreptului de vot.
- Unele depozitii depășesc cadrul de exprimare a unei opinii cetățenești, informate și active la viața publică. În rândul acestora sunt dezvoltate metodologii, modele arhitecturale de abordat, proceduri legislative, tehnici și formule de depășire a dificultăților identificate în aplicarea soluțiilor lor. Aceste aspecte demonstrează existența unei expertize latente în rândul societății civile românești, structurate sau nu, care se suprapune peste simplul spirit civic și care ar putea fi valorificată de factorii politici, prin generarea ritmică de consultări tematice structurate.

Unele depozitii evidențiază nemulțumirea semnatarilor cu privire la exercitarea votului de către persoane neinformate, lipsite de interes și responsabilitate civică, cu efecte deviate și nocive ale rezultatelor electorale. În acest sens, se propun fie metode de limitare a accesului la vot, fie sisteme de acreditare de educație cetățenească, fie campanii sistematice de informare și educație civică a cetățenilor României, organizate de către structuri independente politic, în scopul atingerii unei mase critice de cetățeni cât mai informate, în momentul exercitării dreptului la vot.

- Sunt depozitii care încearcă să cristalizeze cauzele care au condus la disfuncțiile alegerilor prezidențiale din noiembrie 2014, ca bază pentru identificarea de soluții corective atât pentru sistemul actual de vot din România cât și pentru susținerea unor variante alternative care poate acoperi limitele celui prezent. Toți depozanții care au efectuat aceste analize au evidențiat carenta majoră care a stat și poate sta la baza disfuncțiilor oricărei metode de vot va fi decisă. Aceasta este lipsa unui sistem complet de evidență actualizată a cetățenilor români cu drept de vot și a domiciliilor lor, indiferent unde se află, pe teritoriul României sau în afara granițelor țării. Se propune în acest sens, cu prioritate, operationalizarea unui Registru Unic Electoral, care să conțină domiciliile actualizate ale românilor și datele lor personale de identificare, bază de date care să poată fi consultată în timp real pe perioada desfășurării scrutinului electoral pentru a se evita astfel votul multiplu.
- Sunt depozitii care contestă refuzul autorităților de a asigura accesul la urnele de votare a persoanelor care au documentele de identificare expirate (carte de identitate, pasaport). Aceștia consideră că CNP-ul este valid și suficient pentru a identifica persoana respectivă, oricare ar fi situația a documentelor de identitate (expirate sau nu în momentul respectiv). În acest context se sugerează ca identificarea persoanei care votează să-și poată face și cu alte tipuri de documente, cum ar fi carnetul de conducere sau orice legitimație care conține CNP-ul persoanei în cauză.

Constatări ale Comisiei de Experti, raportat la răspunsurile depozanților la întrebările propuse în motivația audierii publice.

Întrebare: Ce sistem electoral (tradițional, corespondență, electronic, mixt) vi se pare cel mai potrivit pentru electoratul din România prezenta? Argumentați.

- Aproape toate depozitiile colectate propun un sistem mixt, compus din cel tradițional (care presupune prezența la urne în secții de votare) și unul din cele două formule de vot la distanță (electronic sau prin corespondență).
 - a) Participanții la acest proces doresc să aibă propria opțiune de alegere a exercitării dreptului de vot, în funcție de conjuncturile în care se află în ziua decisă pentru votare;
 - b) Se constată un echilibru între depozitiile care propun ca varianta alternativă de vot la distanță, între votul electronic și votul prin corespondență, cu o ușoară debalansare către votul electronic;

- c) Se solicita ca metodele administrative de punere in practica a diverselor sisteme de vot sa fie simplificate din punct de vedere birocratic, sa fie lipsite de costuri financiare, sa nu solicite alte tipuri de resurse (timp, acreditari / autentificari, deplasari la autoritati / ambasade / consulatate pentru carnete de alegator, depuneri personale de cereri sau inscrisuri asupra optiunii de vot, etc.);
 - d) O buna parte din depozanti sustin elaborarea de harti ale comunitatilor de romani din diaspora, in scopul identificarii metodei optime de pus in practica pentru exercitarea votului, in contextele si necesitatile locale. Se sugereaza ca realizarea acestor harti se poate face cu sprijinul nemijlocit al cetatenilor votanti, prin infiintarea de call-centre. Operationalizarea acestora ar conduce atat la realizarea Registrului Unic Electoral cat si la centralizarea optiunilor de vot, in ariile respective, optimizandu-se in acest fel resursele alocate pentru organizarea alegerilor in diversele locatii geografice;
 - e) O buna parte din depozanti solicita ca indiferent de metoda de vot propusa procesului decizional, sa se elaboreze in prealabil o arhitectura a acesteia care sa fie supusa dezbaterilor/consultarilor publice, pe o perioada de min 3 luni pana la 6 luni inaintea intrarii acestei propuneri in dezbaterile Parlamentului, in scopul amendarii/imbunatatirii acesteia de catre cetateni. In continuare, fiecare pas metodologic elaborat ulterior sa fie dezbatut public, astfel incat sa se atinga un grad ridicat de acceptiune (consens);
 - f) O buna parte din depozanti propun alcatuirea de comisii mixte de expertiza (cu implicarea profesionistilor din societatea civila) pentru analiza diferitelor variante alternative de vot. Printre autorii depozitiilor colectate se regasesc persoane cu expertiza pe sistemele de vot la distanta, cu precadere versiunea votului electronic.
- O singura depozitie propune introducerea modelului alternativ de vot prin delegare, argumentand situatii limita care solicita aceasta forma de exercitare a dreptului de vot.
 - Printre depozitiile colectate se regasesc propuneri pentru votul electronic, care prezinta acest sistem ca fiind un factor de progres substantial in exercitarea dreptului de vot al cetatenilor romani. Se aduc argumente legate de buna infrastructura IT realizata deja in Romania, de utilizarea pe scara larga a telefoniei mobile de catre majoritatea cetatenilor Romaniei si implicit a internetului indiferent de nivelul de educatie al cetatenilor, de asigurare a dreptului de vot pentru persoanele cu dizabilitati, costuri reduse pentru votant, de diminuare a birocratiei traditionale, de aflarea a rezultatelor in timp real, etc.
 - Se regasesc totodata depozitii care sunt radical impotriva votului electronic. Depozantii respectivi considera ca acest model este extrem de vulnerabil la fraudă și manipulare, iar in prezent nu sunt suficiente tehnici si instrumente de contracare a acestor intentii. In ciuda solutiilor de securizare bancare cu care cetatenii sunt din ce in ce mai experimentati, depozantii sustin ca pentru adoptarea unui model de vot electronic depasirea vulnerabilitatilor estimate este imposibila cu tehnologia actuala. In acest sens, adauga in depozitiile lor, note bibliografice de luat in considerare spre analiza de catre expertii IT in caz de orientare spre o asemenea decizie. Depozantii care au facut astfel de afirmatii si sugestii provin dintr-un mediu profesional IT. Depozantii avertizeaza ca cei care vor detine controlul infrastructurii IT si a relatiilor virtuale de comunicare, vor avea puterea de influentare asupra alegerilor de orice nivel.
 - Sub 10% dintre depozanti sunt exclusiv sustinatori ai sistemului de vot traditional, excluzand celelalte metode alternative de vot, din motive de suspiciune, fraudă, educatie civica scazuta a cetatenilor, etc. Unii dintre acestia au sugerat proceduri legislative de ameliorare a sistemului actual in vigoare, sustinand ca la o simpla analiza sumara se poate constata ca sunt usor de adoptat si pus in practica, daca exista vointa politica in favoarea cetateanului.

- Sunt depozanți care susțin ca reforma electorală cu privire la sistemul de vot al românilor, trebuie să continue un model unic, oricare ar fi acesta, pentru toate tipurile de alegeri, indiferent de nivel și țintă. Acest nou model trebuie să fie făcut cunoscut românilor din timp prin campanii de informare și de instruire a alegătorilor, astfel încât în momentul alegerilor să fie familiarizați, să cunoască metodologia, să își cunoască riscurile la care se expune dacă intenționează sau accepta diverse propuneri cu tenta de fraudă, să devină responsabil din punct de vedere civic.

Intrebare: Care sunt obstacolele pe care le identificați pentru sistemul de vot preferat de Dumneavoastră și cum considerați că ar putea fi depășite? Argumentați.

- Majoritatea depozanților invocă inexistența (sau ineficiența?) Registrului Unic Electoral, actualizat cu datele de identificare și domiciliul cetățenilor români, ca principal obstacol în operationalizarea sistemelor de vot oricare ar fi adoptat. Lipsa acestuia ar conduce la organizări defectuoase ale alegerilor, la fraude de vot multiplu, la acțiuni de manipulare și turism electoral, la alocarea de resurse exagerate pentru organizarea alegerilor, la costuri nejustificate și ridicate ale alegerilor, etc. cu efect de scădere a încrederii cetățenilor în actul de votare. Fără excepție, depozanții consideră că realizarea (sau ameliorarea) acestuia reprezintă punctul de plecare pentru orice variantă de vot aleasă, cu posibilitatea de verificare prin codul numeric personal al cetățenilor cu drept de vot.
- Majoritatea depozanților consideră că lipsa unei hărți a comunităților de români cu drept de vot oriunde s-ar afla, reprezintă un obstacol în organizarea alegerilor, indiferent de modelul adoptat. Se propun soluții cu participarea cetățenilor, fie utilizând tehnici cu ajutorul internetului, fie prin înființarea de call center-uri, etc, toate propunerile subliniind reducerea costurilor adiacente acestui demers și a birocratiei pentru cetățean.
- Majoritatea depozanților se tem de fraudarea alegerilor și de votul multiplu indiferent de modelul adoptat. Pentru depășirea acestei bariere, propun chei de control bazate pe CNP, pe formule electronice de securizare, pe sisteme de cod de bare, cu dubla verificare, etc. Unii dintre depozanți au sugerat chiar metodologii și pași de urmat, care pot fi luate în considerare spre analiză de specialiștii din instituțiile responsabile, în momentul elaborării unor eventuale propuneri legislative.
- Adepții modelului de vot electronic consideră un obstacol vulnerabilitatea infrastructurii IT, deși apreciază că România posedă o infrastructură de internet foarte bună iar existența industriei de IT este foarte bine cotate. Pentru depășirea acestui obstacol părerile sunt împărțite între depozanții cunoscători în domeniu. Unii propun soluții de depășire a acestora, bazate pe experiențele de plăți electronice și sistemele de securizare bancare deja funcționale, unii propun decidenților politici arhitecturi și modele gata elaborate pe care ar fi dispusi să le ofere autorităților în mod gratuit. Alții consideră că aceste vulnerabilități sunt imposibil de depășit cu tehnologiile existente în momentul de față. Discuția rămâne deschisă pe acest palier.
- Adepții votului electronic prevăd ca obstacol posibilitatea votării în colectiv a membrilor unei familii sau a unui grup de prieteni, în care cel puțin unul dintre aceștia are putere de influență dominantă. Se exemplifică în acest sens, existența cel puțin a unei persoane care are o funcție publică/politică, pe care nu dorește să o piardă iar ceilalți membrii sunt dependenți de aceasta. Sunt propuneri de organizare de programe și acțiuni de responsabilitate civică, cu efect de lungă durată însă. Se regăsesc propuneri de posibilitate a anularii votului forțat, prin asigurarea posibilității de revenire asupra votului în ziua consacrată alegerilor, ultimul vot ramanad valid pentru respectivul cetățean.
- Adepții votului electronic prevăd ca risc dominant posibilitatea ca persoana care votează prin internet să nu fie de fapt alegătorul autentic, ci o persoană care are acces la parola și datele de identificare ale acestuia. Se propun soluții de înregistrări video cu ajutorul webcam-urilor a persoanelor care își exercită dreptul de vot și de creștere a responsabilității civice a cetățenilor.

- Adeptii votului electronic prevad ca risc major aparitia unor blocaje in functionarea retelelor de internet, fie intentionat, fie prin numarul mare de accesari intr-un interval de timp. Se propun teste multiple ale infrastructurii IT inainte de intrarea in functiune a acestui sistem.
- Adeptii votului electronic identifica un obstacol si pun in discutie nivelul de incredere pe care sa il acorde atat platformei de vot electronic cat si catre specialistii IT care au creat-o si o vor administra. Solutiile pe care le intrevad sunt de creere a unor comisii formate din specialisti independenti (inclusiv din societatea civila) care sa supervizeze testarea, administrarea si auditarea acestei platforme.
- Adeptii votului prin corespondenta considera ca principal obstacol, sistemul de vot in doua tururi, care prevede organizarea celui de-al doilea tur la un interval de 2 saptamani. Acest interval este insuficient pentru aplicarea metodei de vot prin corespondenta. Se propune prelungirea perioadei intre cele doua tururi la cel putin 3 saptamani.
- Adeptii votului prin corespondenta solicita luarea in considerare a costurilor birocratice aferente acestui model. Atrag atentia asupra posibilelor cheltuieli ale votantilor care pot descuraja exercitarea dreptului de vot ale acestora, cum ar fi chetuieli de acte notariale, depuneri personale de cereri si inscrisuri la ambasade, consulate, ridicari in mod personal a carnetelor de alegator, etc, pe langa cele de deplasare. Propun infiintarea de call center-uri electorale care sa le asigure cu costuri minime autentificarea si validarea optiunii de vot aleasa.
- Adeptii votului prin corespondenta indentifica drept un dezavantaj dependenta organizarii acestui model in stricta corelare cu retele de oficii postale, care daca nu sunt performante pot defecta major rezultate electorale. De asemenea birocratia necesara, in caz ca nu este performanta in a gestiona o varietate de proceduri electorale, va genera disfunctionalitati majore cu efect de demobilizare a alegatorilor in a-si exercita dreptul constitutional de a vota.
- O buna parte din depozanti considera drept obstacol lipsa de vointa politica in a decide un sistem electoral in favoarea cetatenilor. Solutia propusa de acestia este de dezvoltare de actiuni de responsabilizare civica si de implicare activa a cetateanului la decizia publica.
- Un obstacol regasit in depozitiile colectate este lipsa posibilitatii de a invalida candidatii propusi de partidele politice pe buletinele de vot. Se propune ca solutie introducerea pe buletinele de vot a unei posibilitati de alegere a unui „vot virtual” (blank), care, daca este ales majoritar, sa genereze reluarea organizarii alegerilor, prin propunerea de catre partide a unor noi candidati.

Intrebare: Ce ar trebui sa aiba in vedere Autoritatea Electorala Permanenta din Romania, pentru ca sa va puteti exercita dreptul constitutional de a vota, in conditii de respect si demnitate umana?

In depozitiile colectate sunt evidentiate urmatoarele aspecte, ce pot intra in atributiile si responsabilitatile AEP:

- Realizarea cu prioritate a unui sistem de evidenta a romanilor cu drept de vot, actualizat si securizat;
- Realizarea cu prioritate a hartilor comunitatilor de romani, cu precadere din diaspora si care sa fie postate public;
- Asigurarea exercitarii dreptului de vot pentru toti romanii, indiferent de localizarea geografica a acestora si/sau posibile dizabilitati;
- Asigurarea transparentei AEP, astfel incat cetateanul cu drept de vot sa aiba acces facil la informatii despre optiunile sale de exercitare a votului, proceduri si indatoriri de indeplinit in acest scop;
- Crearea si realizarea posibilitatii de verificare a unicitatii votului acordat, de catre cetateanul interesat, la cererea acestuia, pe o perioada de min 5 ani, in prezenta unui functionar AEP;
- Asumarea si realizarea unei singure institutii responsabile in coordonarea organizarii alegerilor indiferent de sistemul de vot adoptat;

- Asigurarea organizării alegerilor în favoarea cetățeanului, prin simplificarea procedurilor de autentificare a cetățeanului și a exercitării dreptului său de a vota;
- Depolitizarea AEP și organizarea acesteia ca structură independentă de factorul politic;
- Asigurarea de rețelizare a responsabilităților AEP la nivel local, prin înființarea de agenții pentru informarea cetățenilor asupra procedurilor de vot și informații adiacente acestora. Înființarea de call center-uri în același scop;
- Relaxarea procedurii de declarare a adresei de reședință;
- Realizarea de proceduri de sancționare a fraudelor, a votului multiplu, etc și înființarea unui corp cu atribuții de aplicare a acestora, denumit în depozitii „poliția sistemului de vot”;
- Asigurarea unui sistem judiciar pentru realizarea, delegarea dreptului de veto, limitat în raza unei circumscripții electorale;
- Necesitatea responsabilizării atât a organizatorului de alegeri cât și a alegătorului asupra actului de votare într-o democrație participativă.

Concluziile Comisiei de Experti a Audierii Publice.

În urma analizei depozitiilor colectate membrii Comisiei de Experti extrag următoarele concluzii:

1. Majoritatea depozanților susțin realizarea unui model de exercitare a dreptului constituțional de a vota care să le asigure optarea pentru o versiune de vot securizată, confortabilă, necostisitoare, debirocratizată și care să îi garanteze unicitatea alegerii personale. În acest sens se sugerează îmbunătățirea sistemului de vot actual, cu modele de vot la distanță, fie de tip electronic fie prin corespondență;
2. Se constată un echilibru între depozitiile care preferă ca alternativă, votul electronic sau votul prin corespondență, cu o ușoară dezechilibrare în favoarea votului electronic;
3. Majoritatea depozitiilor dovedesc interes asupra subiectului și studiu bibliografic atât prin adăugarea de note bibliografice la cele deja puse la dispoziție de Comisia de Inițiere cât și prin argumentarea pozițiilor pe care le susțin;
4. Argumentarea depozitiilor colectate evidențiază existența unei experize latente consistente în rândul participanților la acest proces de consultare publică, atât din perspectiva profesională din domeniul IT (pro și contra votului electronic) cât și din perspectiva înțelegerii procesului complex de organizare a alegerilor de orice tip;
5. Una din prioritățile principale ale Autorității Electorale Permanente este realizarea Registrului Unic al Electorilor, actualizat permanent și verificarea pe baza de CNP. Participanții propun implicarea cetățenilor cu drept de vot la realizarea acesteia, însă cu costuri birocratice și adiacente acestora, minime pentru ei;
6. O altă prioritate a Autorității Electorale Permanente ar trebui să fie realizarea unei hărți a comunităților de români cu drept de vot oriunde s-ar afla și postarea publică a acesteia pentru a avea opțiunea de identificare individuală a fiecărui votant;
7. Se solicită transparentizarea, depolitizarea și responsabilizarea Autorității Electorale Permanente, astfel încât cetățenii cu drept de vot să castige încrederea în autenticitatea rezultatelor electorale, ca opțiune a lor;
8. Se solicită organizarea de centre locale ale Autorității Electorale Permanente la nivel local pentru asigurarea informării cetățenilor cu privire la opțiunile de vot pe care le pot avea, procedurile pe care trebuie să le îndeplinească și instruirea necesară, dacă va fi cazul. Se propun alternativ înființarea de call center-uri în același scop;
9. Se solicită accesul la exercitarea votului, prin orice documente valide care evidențiază CNP, precum și luarea în considerare a cartilor de identitate sau pasapoarte, chiar dacă acestea sunt expirate, de puțină vreme;

10. Eventualele metode alternative de vot la distanta trebuie sa aiba in vedere, solutii cu costuri minime pentru cetatenii cu drept de vot, mai ales a celor care au domiciliul in afara granitelor Romaniei;
11. In functie de predilectia initorilor de propuneri legislative catre un model mixt sau un model alternativ la distanta, se solicita realizarea unei arhitecturi initiale a respectivei optiuni, care sa fie supusa dezbaterilor publice cu cetatenii, pe o perioada de min 3 luni pana la maxim 6 luni;
12. Pentru castigarea increderii in reforma electorala cu privire la imbunatirea sistemului de exercitare a votului, participantii solicita infiintarea unei comisii mixte de expertiza care sa includa si profesioniști din societatea civila. Printre depozantii la audierea publica se regasesc specialisti IT pregatiti sa propuna arhitecturi, sa dezbata posibila realizare a modelului de vot electronic, pro si contra din perspectiva vulnerabilitatilor sale. Se regasesc totodata persoane care au castigat expertiza in modelul de vot prin coprespondenta si in dezvoltarea de proceduri de imbunatatire a modelul de vot traditional, resurse ce pot fi utilizate de legiuitori;
13. Se evidentiaza pregnant necesitatea realizarii de campanii de informare pentru cetateni, asupra optiunilor de vot pe care le pot avea, a procedurilor pe care le au de indeplinit si detalierea riscurilor pe care le pot inregistra pentru un act de fraudare a alegerilor, a votului multiplu, etc.;
14. Se subliniaza necesitatea aplicarii tehnicilor de crestere a simtului civic, de educatie civica, de responsabilizare a cetateanului in a fi informat suficient in momentul exercitari dreptului la vot;
15. Se solicita elaborarea de proceduri de sanctionare directa, rapida si imediata a celor care incalca procedurile de vot, fraudeaza, voteaza multiplu, etc in defavoarea respectului si demnitatii umane.

Recomandarile Comisiei de Experti catre factorii de decizie.

In urma concluziilor extrase din analiza depozitiilor colectate, membrii Comisiei de Experti recomanda urmatoarele:

1. Realizarea unei metodologii simple, suplă și necostisitoare de implicare a cetatenilor pentru elaborarea Registrului Unic al Electorilor, ca prioritate imediata in coordonarea AEP;
2. Realizarea unei metodologii simple, suplă și necostisitoare de implicare a cetatenilor pentru elaborarea hartii comunitatilor de romani, oriunde s-ar afla, cu posibilitati de actualizare on line, la cererea cetatenilor, ca prioritate necesara in coordonarea AEP;
3. Identificarea pe cat posibil, a unui model unic de sistem de vot, indiferent de tipul de alegeri necesar pentru sistemul decizional din Romania. Consultarea publica cu partile interesate, inclusiv cetatenii romani oriunde s-ar afla, in faza de proiect a acestuia, cu asigurarea unui timp rezonabil pentru acest proces si a rezultatelor obtinute in urma acestuia;
4. Avand in vedere ca pana in prezent nu s-a decantat, intr-o acceptiune majoritara, un model concret de imbunatatire a sistemului de vot actual, se recomanda transparentizarea, prin mediatizare și postare pe site-ul propriu, a rezultatelor de documentare / cercetare (studii, analize de impact, analize cost – benefic), care vor sta la baza modelului de vot al autoritatii initatoare de modificari legislative in domeniu;
5. Avand in vedere ca majoritatea depozantilor sustin pe de-o parte, existenta sistemului de vot traditional in orice imbunatatire legislativa a sistemului de votare cu modele alternative la distanta, iar pe de alta parte poarta dezbateri consistente pe marginea riscurilor estimate ale modelului de vot electronic, se recomanda ameliorarea sistemului de vot prezent cu introducerea sectiunii de vot prin corespondenta, ca o solutie realista și fezabila in etapa imediat urmatoare pe care o traverseaza Romania;
6. Crearea unei comisii mixte de expertiza, deschisa profesionistilor din societatea civila care doresc să contribuie și implicarea mediului academic de resort, pentru proiectarea unei arhitecturi viabile

a modelului de vot predilect rezultat din studii/documentari, etc. Supunerea rezultatului obtinut, consultarilor publice a partilor interesate si a cetatenilor, pe o perioada de min 3 luni;

7. Implicarea cetatenilor si structurilor organizate ale societatii civile, care si-au demonstrat expertiza si preocuparea in domeniu, ca resurse utile in procesul de imbunatatire a sistemului de vot actual;
8. Supunerea consultarii publice largi, a fiecarul pas metodologic, in vederea atingerii unui grad ridicat de acceptiune a acestuia, a informarii cetatenilor asupra noilor proceduri de aplicare si a responsabilitatilor ce le revin;
9. Indiferent de modelul de vot ce se va adopta, se recomanda factorilor decidenti sa identifice si sa puna in practica metodele care ofera optiuni alternative, comode, putin costisitoare si care ofera respect si demnitate umana pentru cetateanul roman cu drept de vot, oriunde s-ar afla.

Comisia de Experți

Dacian CIOLOȘ	Fost Comisar European (2010-2014)
Alexandru RADU	Profesor Universitar Doctor la Facultatea de Științe Politice, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București.
Emil HUREZEANU	Analist politic
Silviu ROGOBETE	Conferențiar Universitar Doctor la Facultatea de Științe Politice, Universitatea de Vest din Timișoara
Corina DRAGOMIRESCU	Expert Audieri Publice, Academia de Advocacy